

BRIBIR KRAJ SKRADINA, lijevo: starohrvatska nekropola na Glavici, desno: antički bedemi na Glavici

BRIBIRSKI MISAL, pergamenski kodeks, vel. 25×18 cm, 103 lista, pisan glag. ustavom, starosl. jezikom hrv. redakcije. Nastao je u XV. st.; pisalo ga je više ruku (jedan se pisar zvao Juraj). Veoma krnj, nedostaje mu početak i kraj. Današnji uvez u smeđu kožu potječe iz XVI. st. Ima veći broj inicijala različite veličine koji su ili jednobojni (crveni) ili kombinirani s crnom, zelenom i žutom bojom. Inicijali su urešeni (pletence, rakovice, palmete i sl.) i najčešće obogaćeni vlasastim vriježama koje se šire po rubovima. Čuva se u Arhivu HAZU (III. b. 3).

LIT.: J. Vajs, Najstariji hrvatski glagoljski misal, Zagreb 1948, str. 32–34. — V. Stefanić, Glagoljski rukopisi JAZU, I, Zagreb 1969, str. 70–71.

BRIJUNSKI OTOCI (Brioni), skupina od 2 otoka i 11 otočića pred Z obalom Istre. Najstarije zemuničko naselje (prelazno razdoblje od mlađega neolitika na brončanu kulturu) potječe iz doba oko 4000. Nađeno je mnogo predmeta od kamena, kosti i pečene zemlje, urešenih geometrijskim i biljnim motivima. Obrambene zidine gradinskih naselja nalaze se na vrhovima brežuljaka *Velog Brijuna*: Kosiru, Ciprovcu, Antunovcu, Gradini i Straži, te Svetoga Mikule na *Malom Brijunu*. Građeni su u koncentričnim krugovima od velikih neobrađenih kamenih blokova u tehnici suhozida. U njima je nađeno metalnih i keramičkih predmeta tzv. ilirske kulture. Očuvani su se ostaci građevina antičko-rim. graditeljstva na vrhu brda Kolci iznad rta Tar, u zaljevu Sv. Mikule na *Malom Brijunu*, na otoku Krasnica, te vodovodni uređaji na padinama Gradine i veliki dvorac s gospodarskim uređajima u arealu tzv. »bizantskog kastruma« u zaljevu Dobrika na Z

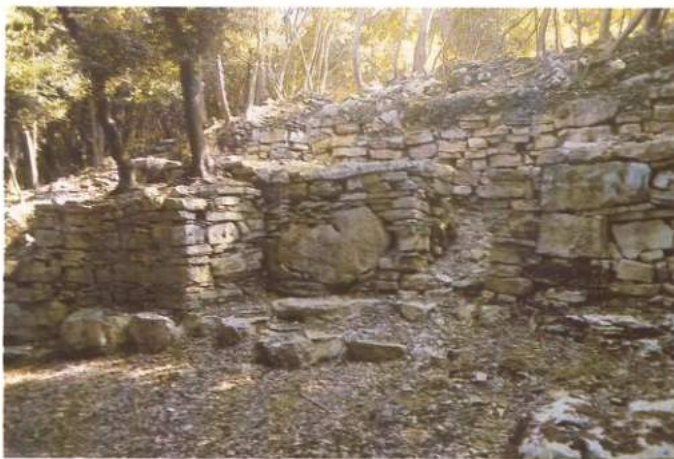
BRIBIRSKI MISAL. Zagreb, Arhiv HAZU

obali otoka Velog Brijuna. Ostaci rim. raskošnog dvorca u zaljevu Verige na I obali Velog Brijuna, po svojoj arhit. kompoziciji najvredniji su primjer ant. ladanjske arhitekture. Tlocrtni raspored prostranoga građevnog kompleksa dvorca prati u više od 1 km dugoj liniji obalu zaljeva Verige.

Kompleks obuhvaća pristanište i vjetrobrane uređaje za zaštitu luke u unutrašnjosti zaljeva i širok obalni pojas na kojemu se nižu građevine. U sredini vrha zaljeva izgrađena su tri hrama: Venere, Neptuna i nekih nepoznatih božanstava. Vitki kanelirani stupovi predvorja hramova od bijelog brijunskog kamena s korintskim kapitelima, dekorativnim frizom i bogatim ukrasom zabata, gdje se isprepliću elementi biljne i životinjske ornamentike, pravo su remek-djelo rim. umjetnosti I. st. S obje strana hramova nalaze se gospodarski objekti, terme, stanovi za svećenike i dvorac (izgrađen u stepeničastim terasama na tri etaže). Međuprostore između pojedinih objekata ispunjavao je ophodni hodnik s otvorenom peristilnom lođom prema moru, koji je spajao sve dijelove arhit. kompleksa u zaokruženu i jedinstvenu cjelinu. U termama i dvorcu na mozaičnim podovima bili su izvedeni geometrijski ukrasi i isprepletene bordure u crno-bijelom, te biljni, životinjski i figuralni ukrasi u polikromnom mozaiku. Na stijenama su prevladavale crvena, žuta, zelena i crna boja. Stropovi su bili urešeni vijencima, biljnim ukrasima i cvijećem izvedenim u štuku. — Veliku obrambenu građevinu u zaljevu Dobrika na Z obali, poznatu kao »bizantski kastrum«, karakteriziraju snažne zidine i pravilna prostorna regulacija tlocrta. Ostaci građevina unutar zidina svjedoče o kontinuitetu života od IV/V. do XVI. st. U blizini se nalaze ostaci trobrodne bazilike Sv. Marije iz V–VI. st. Njezini brodovi završavaju pravokutno. Kapiteli prezbiterija urešeni su križevima u kružnom okviru ili bez njega, a njihove ugaone volute oblikovane su u životinjske glave. Kameni crkv. namještaj bio je urešen stiliziranim biljnim i dvoprutastim i troprutastim pleternim ukrasom. U narteksu bazilike i oko nje nalazilo se ranokršč. groblje monolitnih sarkofaga, kojih se ostaci nalaze na okolnim livadama. Veoma su rano benediktinci uz baziliku sagradili svoju opatiju; njezini su građevni ostaci očuvani do danas. Napustili su je 1312. zbog kuge te je došlo do njezine prvoga urušenja. Obnovljena je i pregrađena u XVI. st. Kao obnovitelj se spominje »M. Samulis ... commissarius Briorum ...«, čija je nadgrobna ploča nađena uz baziliku. Bazilika je bila u upotrebi do kraja XVII. ili XVIII. st. — Oko 500 m iznad bazilike nalaze se ostaci crkvice Sv. Petra iz VI–VII. st. To je bila jednobrodna građevina s polygonalnim perimetrom apside. Prezbiterialni prostor bio je povišen i popločen kamenim pločama, a pod obložen polikromnim mozaikom. Od crkv. namještaja postoje ulomci urešeni križevima, volutama, jednostrukom i dvostrukom isprepletanom vrpcom, jednotračnim i višetračnim zubastim ukrasom. Ornamentalna obrada mnogo je rustikalnija od one na ostacima kamenog namještaja bazilike. — Četverokutna trokatna obrambena kula stambenog i obrambenog karaktera potječe iz XII–XIII. st., a zgrada kaštela i još jedna profana zgrada iz poč. XVI. st. — U središtu današnjega naselja Brijuni nalazi se gotička crkvice iz 1481. kojoj je fresko-ukras uništen požarom 1893. Iz vremena obnove otoka potkraj XIX. i u poč. XX. st. osim pojedinih zdanja u stilu austrijske secesije potječe mramorna herma R. Kocha, koji je oslobodio Brijune od malarije, i brončana spomen-

BRIJUNSKI OTOCI, lijevo: ilirska gradina, desno: ostaci bazilike Sv. Marije

-ploča Alojza Čufara, šumarskoga stručnjaka (djela bečkoga kipara i slikara J. Engelhardta). Između dva svjetska rata sagrađeno je nekoliko vila po projektima tal. arhitekata modernoga smjera, a u sklopu ljetne predsjedničke rezidencije nalaze se djela suvremenih umjetnika: A. Augustinčića, B. Kalina, F. Kršinića, V. Radauša, K. Angeli Radovanija i dr.

LIT.: A. Gnirs, Baudenkmale aus der Zeit der oströmischen Herrschaft auf der Insel Brioni Grande, Jahrbuch für Altertumskunde, 1911, 5. — Isti, Frühe christliche Kultanlagen in südlichen Istrien, Jahrbuch CC, 1911. — Isti, Istria praeromana, Karlsbad 1925. — B. Marušić, Istra u ranom srednjem vijeku, Pula 1960. — Isti, Kasnoantička i bizantska Pula, Pula 1967. — B. Bačić, Muzejska zbirka na Brionima, Vijesti MK, 1968, 4–5. — Š. Mlakar, Brioni, Brioni–Pula 1971. — A. Šonje, Bizant i crkveno graditeljstvo u Istri, Rijeka 1981. Š. M.

BRILL, Slavko, kipar (Nova Gradiška, 1900 – Jasenovac, 1943). Studirao je na Akademiji u Zagrebu (R. Valdec, R. Frangeš-Mihanović, I. Meštrović). Radio s A. Augustinčićem. God. 1922–23. živio u Beču, 1927–28. u Parizu. Izrađivao je nadgrobne spomenike u Zagrebu, Vinkovcima, Osijeku; radio na reljefima za Frangešov konjanički spomenik kralja Tomislava; izradio poprsje Milana Sachsa. J. Bé.

BRINJE, gradić u Lici. Na brijegu iznad naselja nalazi se burg *Sokolac*, koji se spominje od 1343. U nj se ulazi kroz četverokutnu kulu. Pred vratima s gotičkim dovratnikom, nekoć je bio most. Plohe obrambene kule raščlanjene su lezenama, što podsjeća na romanički način gradnje. Trokatna kapela Sv. Marije s gotičkim portalom najbolje je očuvana burgovna kapela u Hrvatskoj. Na gotičkim svodovima u kripti i na katu isklesani su grobovi Frankopana i Gorjanskih. U njoj su stajali drveni kip »lijepe Madone« (oko 1410–42) i kameni kip »lijepe Pietà« (oko 1400). Uz burg su Frankopani podigli naselje s uskim uličicama, opasano zidinama u obliku nepravilna šesterokuta pojačana četirima polukružnim kulama, peterokutnim i zaobljenim bastionom. Poslije 1537. vojna uprava više put ga je pregrađivala i dograđivala, jer su se u ovaj kraj tijekom XVI. i XVII.

st. često zalijetali Turci. — U samom Brinju postojala je 1476. crkva Sv. Marije sa samostanom augustinaca. Današnja župna crkva Sv. Marije podignuta je oko 1700. nad njezinim ostacima; u crkvi se nalazi nadgrobna ploča Matijaša Čubranića iz 1511. Pretpostavlja se da su u Brinju i pavlini imali samostan. — Oko Brinja na položaju *Sokolac* ima nalaza iz brončanog doba. U nedalekom *Humcu* vidljive su dvije terase s ostacima prapov. kuća, ognjišta, keramike. Smatra se da je ovdje bio japodski *Monetium*. Na obližnjoj gotičkoj kapeli Sv. Vida iz XV. st. nalaze se grbovi Frankopana i Divinskih.

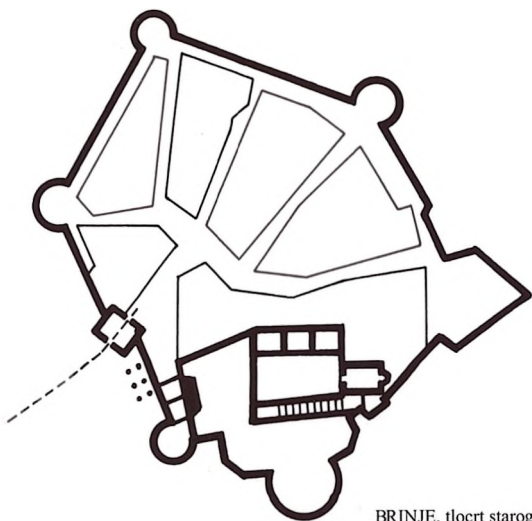
LIT.: E. Laszowski, Stari lički gradovi, III, Zagreb 1941. — A. Horvat, Pietà u Brinju, Peristil, 1969–1970, 12–13. — Isti, Drvena gotička Madona iz Brinja, ibid., 1973–74, 16–17. — Z. Horvat, Burg u Brinju i njegova kapela, ibid., 1984–85, 27–28. — M. Kruhek, Povijesno-topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj, u knjizi: Kultura pavlina u Hrvatskoj, Zagreb 1989. — Isti, Utvrde Senjske kapetanije u 16. stoljeću, Senjski zbornik 1990, 17. L. D.

BRIST, selo u Makarskom primorju. Staro naselje bilo je podalje od mora; danas je napušteno i razrušeno. Stara župna crkva posvećena Sv. Margariti podignuta je 1741. i u njoj se nalaze grobovi Kačića iz XVIII. st. U blizini crkve nalazi se velik urešeni stećak. U zaselku Kačića, neposredno uz staru crkvu, rodna je kuća pjesnika fra A. Kačića Miošića. Uz more je tijekom XVIII. st. sagrađeno nekoliko kasnobaroknih ladanjsko-gospodarskih sklopova. Nova župna crkva Sv. Mare podignuta je uz more 1870. u neoromaničkom slogu; uz nju je kip fra A. Kačića Miošića, djelo I. Meštrovića. Z. D. S.

BRKAN, braća, fotografi. Ante (Veliki Jadrič, 9. IX. 1918). Fotografijom se bavi od rane mladosti. Izlaže od 1937. Od 1958. fotoreporter »Narodnog lista« u Zadru. S bratom Zvonimirom samostalno izlaže u Zagrebu (1954, 1956, 1980), Zadru (1954, 1959, 1961, 1979, 1992), Šibeniku (1956), Splitu (1956) i Beogradu (1981). Fotografije objavljuje u knjigama i časopisima.

Zvonimir (Tinj, 28. V. 1920 – Zadar, 9. XII. 1979). Fotografijom se bavi od 1948. izlaže od 1953. Od početka ga privlači čudno u svakodnevi,

BRIJUNSKI OTOCI, rimska vila u zaljevu Verige

BRINJE, tlocrt staroga grada